

ANALIZĂ SISTEMATICĂ A CELOR MAI RELEVANTE ARTICOLE PRIVIND VIOLENȚA INTERPERSONALĂ

SANDA DURA¹, HORAȚIU DURA²

^{1,2}Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Cuvinte cheie: agresivitate, violență, traumatisme, costuri

Rezumat: Articolul oferă profesioniștilor din domeniul științelor socio-umane și medicale o imagine succintă a fenomenului agresivității interpersonale, a cauzelor și consecințelor sale medicale și sociale așa cum sunt ele reflectate de către cele mai citate articole ale bazelor de date on-line. Documentarea s-a făcut prin explorarea site-urilor proprii ale periodicelor medicale, ale editurilor medicale, precum și baze de date mai mari (Lancet, Medline/PubMed, SciVerse Scopus, ScienceDirect, în perioada 2007-noiembrie 2013) documente oficiale, variante in extenso ale lucrărilor prezentate la congrese, conferințe și seminarii de specialitate. Au fost luate în studiu un număr de 55 studii, din care au fost selectate 12 studii. Selecția studiilor s-a făcut în conformitate cu variabilele primare: agresivitate, violență, traumatisme, costuri. Au fost preferate articolele care comunică meta-analize și sinteze sistematice, precum și articolele publicate în reviste peer reviewed.

Keywords: aggression, violence, trauma, costs

Abstract: The paper offers the professionals of medical and social and human sciences a brief picture of the phenomenon of interpersonal aggression, its causes and its health and social consequences as reflected by the most cited articles on on-line databases. The documentation is based on on-line exploration of medical periodicals' sites, medical publishers' sites, as well as of larger databases (Lancet, MEDLINE/PubMed, Scopus SciVerse, ScienceDirect, from 2007 to November 2013), official documents, full versions of papers presented at different congresses, conferences and specialized seminars. There have been studied a number of 55 trials, of which 12 have been selected. The selection of studies was made in accordance with the primary variables: aggression, violence, trauma, costs. Meta-analyses, systematic reviews and articles published in peer reviewed journals were preferred.

INTRODUCERE

Agresivitatea și violența sunt manifestări ale comportamentului care au însoțit evoluția istorică a societăților umane, indisolubil legate de funcționarea biologică și socială a individului. Eforturile de a identifica etiologia și de a elabora strategii eficiente de combatere a acestor fenomene au impus o încadrare nosologică riguroasă, dar și o definire operațională a acestor concepte. Încadrările nosologice ale celor două concepte sunt însă relative atât din punct de vedere spațial, cât și temporal, fiind puternic amprentate de determinanții istorici, culturali și sociali diferiți ai societăților, de influențele sociale sau politice conjuncturale, de varietatea formelor de manifestare și de modul lor de sancționare.

SCOP

Articolul oferă profesioniștilor din domeniul științelor socio-umane și medicale o imagine succintă a fenomenului agresivității interpersonale, a cauzelor și consecințelor sale medicale și sociale așa cum sunt ele reflectate de către cele mai citate articole ale bazelor de date on-line.

MATERIAL ȘI METODĂ DE LUCRU

Criteriul de selecție pentru studii

Pentru documentare am explorat site-urile proprii ale periodicelor medicale, ale editurilor medicale, precum și baze de date mai mari (Lancet, Medline /PubMed, SciVerse Scopus, ScienceDirect în perioada 2007 - noiembrie 2013) documente oficiale, variante in extenso ale lucrărilor prezentate la congrese,

conferințe și seminarii de specialitate. Au fost luate în studiu un număr de 55 studii, din care au fost selectate 12 studii. Selecția studiilor s-a făcut în conformitate cu variabilele primare: agresivitate, violență, traumatisme, costuri. Au fost preferate articolele care comunică meta-analize și sinteze sistematice, precum și articolele publicate în reviste peer reviewed.

Raport asupra alcoolului și sănătății în 35 state europene 2013

Organizația Mondială a Sănătății(1)

Lucrarea se bazează pe studiile efectuate în 35 țări, incluzând Uniunea Europeană (inclusiv Croația), țările candidate UE (Islanda, Muntenegru, Serbia, Macedonia și Turcia), Norvegia și Elveția. Țările au fost grupate după modelele culturale ale consumului de alcool. Cercetarea vizează efectele alcoolului la diferite grupe de vârstă. Grupele de vârstă cele mai expuse consecințelor consumului dăunător de alcool aparțin intervalului 16-34 ani, pentru care mai mult de 20% din decesele în rândul bărbaților și 14% din decesele în rândul femeilor sunt atribuite consumului de alcool. Cauzele principale sunt accidente rutiere, traumatismele mecanice și suicidul. La nivel global, între 1/3 și 1/7 din morțile accidentale sunt legate de consumul de alcool, reprezentând aproximativ 1700 decese anuale.

Anatomia violenței: Un studiu al literaturii de specialitate D. Mider(2)

Autorii realizează o analiză transdisciplinară și sistematică a conceptului de violență în societățile umane. Articolul oferă un cadru pentru înțelegerea fenomenului de violență în domenii ca: sociologia, științele politice,

¹Autor corespondent: Sanda Dura, Str. Lucian Blaga, Nr. 2A, 550169 Sibiu, România, E-mail: sanda.dura@yahoo.com, Tel: +40728 856116
Articol intrat în redacție în 11.06.2014 și acceptat spre publicare în 01.10.2014
ACTA MEDICA TRANSILVANICA Decembrie 2014;2(4):6-8

antropologia, filozofia. Sunt abordate și examinate în mod diferențiat două abordări ale definițiilor conceptului de violență. Definiția "îngustă" a violenței este caracteristică în special domeniului științelor politice, în cazul în care violența este definită ca utilizarea "neautorizată" (ilicită) a forței fizice. Definiția "largă" a violenței este asociată cu sociologia, antropologia și filozofia. Autorii subliniază faptul că definirea conceptului de violență depinde de domeniul de aplicare și de conținut.

Problema criteriului în evaluarea comportamentului agresiv: Dezvoltarea unui nou sistem taxonomic *D.J. Parrott, P.R. Giancola(3)*

Autorii atrag atenția asupra faptului că definițiile operaționale ale comportamentului agresiv și subtipurilor sale sunt frecvent interpretate greșit și lipsite de claritate conceptuală. În al doilea rând, ca urmare a dificultăților de încadrare nosologică, instrumentele de evaluare nu sunt întotdeauna adecvate. Autorii propun un nou sistem taxonomic corespunzător unei definiții "hibrid" a comportamentului agresiv care să permită o mai mare precizie în evaluarea actelor de agresiune și să conducă la îmbunătățirea teoriilor, sistemelor de diagnosticare și a intervențiilor clinice.

Demnitate umană și vulnerabilitate: Un cadru etic pentru practica medico-legală *T. Ward, K. Syversen(4)*

Acest articol prezintă un cadru etic integrat care acoperă diferitele niveluri de sarcini etice inerente în activitatea medico-legală. În al doilea rând, autorii analizează conceptul de demnitate și relația sa cu reglementările conceptuale și normative operaționale în domeniul medico-legal. În al treilea rând, autorii explorează capacitatea codurilor de etică și practică medicală actuală de a integra conceptele de demnitate și vulnerabilitate în practică. În al patrulea rând, sunt discutate soluții prin care conflictele între norme și principii pot fi surmontate de către practicieni, cu respectarea amândurora și în mod eficient, în lumina modelului de demnitate. În al cincilea rând, sunt oferite modele explicative ale judecăților etice individuale care să se integreze cadrului prezentat.

Relația cu pacientul medico-legal: un model tridimensional *L. Chudzik, F. Aschieri (5)*

Lucrarea face referire la pacienții medico-legali care au săvârșit infracțiuni sexuale sau violențe și care sunt obligați (în anumite țări) să urmeze un program de psihoterapie în cursul perioadei de detenție și la reintegrarea în comunitate. Autorii subliniază oportunitatea programelor de terapie comportamentală, abordată în cadrul unei echipe complexe (pacient, terapeut, organ de control social). De asemenea, sunt abordați factorii care pot facilita sau obstructiona succesul programului terapeutic.

Evaluarea prevalenței cazurilor de abuz și violență a partenerului (PRAISE) în clinicile ortopedice: un studiu de prevalență multinațional *Heidi Stöckl, Karen Devries et al.(6)*

PRAISE este cel mai amplu studiu de profil, întreprins în 12 clinici ortopedice din Canada, USA, Olanda, Danemarca și India, pe un lot de 2945 femei. Pacientele au completat chestionarele WAST și PVS pentru identificarea cazurilor de abuz fizic, emoțional sau sexual. Au fost estimate, de asemenea, nivele de risc pentru abuzul fizic, psihic sau sexual. Cercetătorii PRAISE afirmă că una din șase femei care se prezintă în clinicile ortopedice are un istoric de abuz fizic și una din 50 de femei este spitalizată pentru un traumatism mecanic secundar violenței domestice. Comparativ cu femeile din Canada și USA India, cele din Olanda și Danemarca prezintă un risc de abuz de orice tip semnificativ mai redus. Autorii studiului îndeamnă specialiștii ortopezi să se implice activ în identificarea cazurilor de violență domestică și să contribuie la îmbunătățirea răspunsului serviciilor medicale pentru victimele abuzurilor

domestice.

Efectul crizelor economice și a intervențiilor politice alternative asupra sănătății publice în Europa: o analiză empirică *D. Stuckler, S. Basu, M. Suhrcke, A. Coutts (7)*

Autorii au studiat relația dintre perioadele de criză economică cu ratele mortalității specifice în UE. A fost descrisă o creștere de până la 79% a cazurilor de suicid la vârste mai mici de 65 de ani odată cu creșterea cu 1% a ratei șomajului, efectele acestuia fiind parțial influențate de diferențele în materie de protecție socială. Prin contrast, decesele de trafic rutier au scăzut cu 1-39% în aceleași perioade. Articolul subliniază importanța programelor de reinserție a lucrătorilor pe piața muncii care ar putea atenua unele efecte adverse ale recesiunii economice asupra sănătății.

Contextul social al agresivității umane: Acordăm prea multă atenție diferențelor de sex? *D.S. Richardson, G.S. Hammock(8)*

Autorii au realizat un studiu comparativ al manifestărilor agresive la cele două sexe, considerând că abordarea clasică a agresivității umane supraestimează importanța diferențelor de sex. Ei au explorat: a) impactul variabilei "sex" (gen) ca predictor al comportamentului agresiv; b) diferențele datorate sexului în tipologia agresiunii (directă sau indirectă); c) abordarea diferențiată a agresivității în contextul relațiilor interpersonale; (d) efectele datorate diferențelor de sex în manifestarea agresiunii psihologice. Rezultatele cercetării evidențiază faptul că variabila "sex" are efecte relativ reduse asupra comportamentului agresiv și că impactul diferențelor de gen este puternic influențat de contextul în care are loc acțiunea agresivă.

Relațiile interpersonale și comportamentul: modularea prin intermediul variațiilor funcționale ale genelor *T. Kurrikoff(9)*

Autorii au obiectivat consecințele comportamentale ale variațiilor genice ale genelor 5-HTTLPR, ex1f-VNTR și ADRA2A CC, considerate ca "gene de risc", ca urmare a influenței factorilor de mediu familial și social. Rezultatele studiului indică faptul că adolescenții cu 5-HTTLPR s-alele, în special cei de sex masculin, sunt mai predispuși unui comportament maladadaptativ de tip impulsiv într-un mediu familial mai puțin suportiv. În același context, fetele s-alele sunt mai predispușe însă la conservarea tulburărilor de comportament la vârsta adultă. În absența problemelor de comunicare în mediul familial și social, fetele s-alele dezvoltă rar tulburări depresive.

Totuși, autorul susține opinia lui Monroe & Reid (2008) conform căreia, instrumentele de măsurare a depresiei la fetele s-alele fără istoric de conflicte interpersonale ar trebui să fie mai riguroase. Astfel, autorii subliniază faptul că mediul familial are un rol modulator important al efectului s-alele asupra comportamentului. Studiul a evaluat, de asemenea, efectul polimorfismului genei ex1f-VNTR, implicate în sinteza la nivel neuronal a oxidului nitric. Subiecții cu genotip s-alele au manifestat simptome nevrotiforme, iar subiecții de sex masculin impulsivitate crescută. Într-un mediu apreciat ca ostil, subiecții cu genotip s/s au demonstrat tendințe crescute la impulsivitate, aceste reacții fiind însă în mod semnificativ influențate de sex, iar bărbații cu genotip l/l și femeile s-alele au experimentat simptome depresive și anxioase. La adolescenții cu genotip ADRA2A CC, diferitele grade de abuz în mediul familial s-au asociat cu scoruri diferite ale subscalelor ADHD, demonstrând influența mediului asupra neurotransmisiei noradrenergice. Autorii accentuează rolul influențelor mediului familial în modelarea unui cariotip de risc pentru tulburări comportamentale la adolescenți și faptul că efectele maleabilității genotipului asupra comportamentului nu pot fi atribuite unei singure gene.

Expunerea la violența în familie: O meta-analiză a dezvoltării copilului și adolescentului S.E. Evans, C. Davies, D. DiLillo(10)

Acest studiu a folosit meta-analiza unui număr de 60 studii pentru a examina relația dintre expunerea copiilor la violența în familie și dezvoltarea simptomatologiei posttraumatice. Rezultatele studiului evidențiază valori ponderate de 0.48 și 0.47 pentru relația dintre expunerea la violența în familie și apariția simptomatologiei (internalizarea/externalizarea simptomelor) în cursul copilăriei. Scoruri semnificative mai ridicate s-au înregistrat în rândul băieților. Analiza expunerii la violență funcție de vârsta copilului nu relevă diferențe semnificative.

Comisia Parlamentară pentru Sănătate - Raport preliminar. Alcoolul Parlamentul U.K. Camera Comunelor. Comisia pentru Sănătate(11)

Un document emis de Camera Comunelor din Parlamentul englez confirmă contribuția alcoolului în producerea accidentelor de trafic, a accidentelor domestice și profesionale, precum și ca factor predispozant pentru actele de violență și perturbator al ordinii sociale. Un studiu efectuat la nivelul majorității compartimentelor de urgență ale UK a arătat că 70% din pacienții care se adresează pe timp de noapte și 40% din cazuistica din timpul zilei este datorată consumului de alcool.

Alcoolul și violența. Raport Facultatea de Sănătate Publică din cadrul Colegiilor Regale de Medicină din Regatul Unit(12)

Raportul prezintă o meta-analiză a mai multor studii efectuate în ultimul deceniu în UK și Țara Galilor. Rezultatele studiilor evidențiază faptul că alcoolul cauzează aproximativ 1,2 milioane de incidente violente și aproximativ 50% din omucideri. Conform lui Finney (2004, citat de autorii studiului), un număr de 116.000 angajați ai sistemului național de sănătate sunt agresați anual de către pacienți sau rude ale acestora aflați sub influența consumului de alcool. Studiile identifică ca grupă de risc pentru consumul dăunător de alcool, vârstele cuprinse în intervalul 16-29 ani (Budd, op. cit.). Conform Strategy Unit (op. cit.), aproximativ 19.000 de abuzuri sexuale se produc anual ca urmare a consumului de alcool, iar 58% din privațiunile de libertate sunt datorate violului, mulți dintre agresori aflându-se sub influența alcoolului în momentul comiterii infracțiunii (Finney, 2004, op. cit.). În Anglia și Țara Galilor, 15-25% din sinuciderile realizate și 65% din tentativele autolitice sunt asociate consumului de alcool, iar în Scoția, 53% din pacienții care au necesitat terapie psihiatrică după tentativele de suicidare au avut istoric de abuz de alcool, conform unui studiu comunicat de Alcohol Concern (op.cit.). Walby și Allen (2004, op. cit) identifică peste 10% din cazuistica serviciilor de urgență din U.K. ca fiind datorată traumatismelor secundare agresiunii interpersonale. Costurile anuale ale consecințelor sociale datorate consumului de alcool sunt estimate la 7.3 bn £, la care se adaugă aproximativ 1.7 bn £ datorate costurilor necesare îngrijirilor medicale (Strategy Unit, 2003). În Scoția, problemele cauzate de consumul de alcool sunt estimate la peste 1.5% din PIB (Scottish Executive Central Research Unit, 2002).

Notă: Studiul a fost realizat în cadrul proiectului *Integrarea cercetării românești în contextul cercetării europene – burse doctorale, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, în cadrul axei prioritare numărul 1, domeniul major de intervenție 1.5.: "Programe doctorale și postdoctorale în sprijinul cercetării".*

Countries 2013, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0017/190430/Status-Report-on-Alcohol-and-Health-in-35-European-Countries.pdf, la 30 noiembrie 2013.

2. Mider D. The anatomy of violence: A study of the literature in Aggression and Violent Behavior 2013;18(3):702-70, extras de pe ScienceDirect, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S135917891300075X>, la 24 iunie 2013.
3. Parrott DJ, Giancola PR. The criterion problem in the assessment of aggressive behavior: Development of a new taxonomic system" in Aggression and Violent Behavior: A Review Journal 2007;12(3):280-299, extras din Scopus, <http://www.scopus.com/record/display.url?eid>, accesat la 22 iunie 2013.
4. Ward T, Syversen K. Human dignity and vulnerable agency: An ethical framework for forensic practice in Aggression and Violent Behavior 2009;14(2):94-105, extras de pe Scopus, <http://www.scopus.com/record/display.url?eid=>, accesat la 22 iunie 2013.
5. Chudzik L, Aschieri F. Clinical relationships with forensic clients: A three-dimensional model in Aggression and Violent Behavior 2013;18 November–December: 722–731, extras de pe ScienceDirect, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1359178913000815>, accesat la 28 noiembrie 2013.
6. Stöckl H, Devries K et al. Prevalence of abuse and intimate partner violence surgical evaluation (PRAISE) in orthopaedic fracture clinics: a multinational prevalence study" în The Lancet 2013;382(9895):859-865, extras de pe The Lancet, [http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(13\)61205-2/abstract](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(13)61205-2/abstract), la 28 noiembrie 2013.
7. Stuckler D, Basu S, Suhrcke M, Coutts AM et al. The public health effect of economic crises and alternative policy responses in Europe: an empirical analysis, in The Lancet 2009;374(9686):315-323, extras de pe The Lancet [http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(09\)61124-7/abstract](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(09)61124-7/abstract), la 28 noiembrie 2013.
8. Richardson DS, Hammock GS. Social context of human aggression: Are we paying too much attention to gender?, in Aggression and Violent Behavior: A Review Journal 2007;12(4):417-426, extras de pe <http://www.scopus.com/record/display.url?eid=...>, la 30 noiembrie 2013.
9. Kurrikoff T. Interpersonal relationships and behaviour: moderation by functional gene variants, în *Dissertationes Psychologicae Universitatis Tartuensis* 36, http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/27239/kurrikoff_triin.pdf, la 30 noiembrie 2013.
10. Evans SE, Davies C, DiLillo D. Exposure to domestic violence: A meta-analysis of child and adolescent outcomes" în Aggression and Violent Behavior, Volume 2008;13(2):131-140, extras de pe Scopus, <http://www.scopus.com/record/display.url?eid=2-s2.0-...>, la 28 noiembrie 2013.
11. House of Commons Health Committee (2009), Alcohol: First Report', f.e, f.l., http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmsselect/cmhealth/151/15102.htm#_blank, accesat la 14 noiembrie 2013.
12. Faculty of Public Health of the Royal Colleges of Physicians of the United Kingdom, Alcohol and Violence. Briefing Statement, f.e, f.l., http://www.fph.org.uk/uploads/bs_alcohol_violence.pdf, la 30 noiembrie 2001.

REFERINȚE

1. WHO. Status Report On Alcohol And Health In 35 European